

Lohri essay in punjabi (ਲੇਖ: ਲੋਹੜੀ) | PDF Download

ਅੱਜ ਅਸੀਂ ਤੁਹਾਡੇ ਲਈ ਲੈ ਕੇ ਆਏ ਹਾਂ ਲੇਖ ਲੋਹੜੀ (lohri essay in punjabi) ਖੰਜਾਬੀ ਵਿੱਚ। ਲੋਹੜੀ ਖੰਜਾਬ ਦੇ ਹਰ ਇੱਕ ਇਲਾਕੇ ਵਿੱਚ ਬੜੀ ਯੁਮ ਯਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਈ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਆਉ ਅੱਜ ਲੋਹੜੀ ਬਾਰੇ ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਣਦੇ ਹਾਂ।

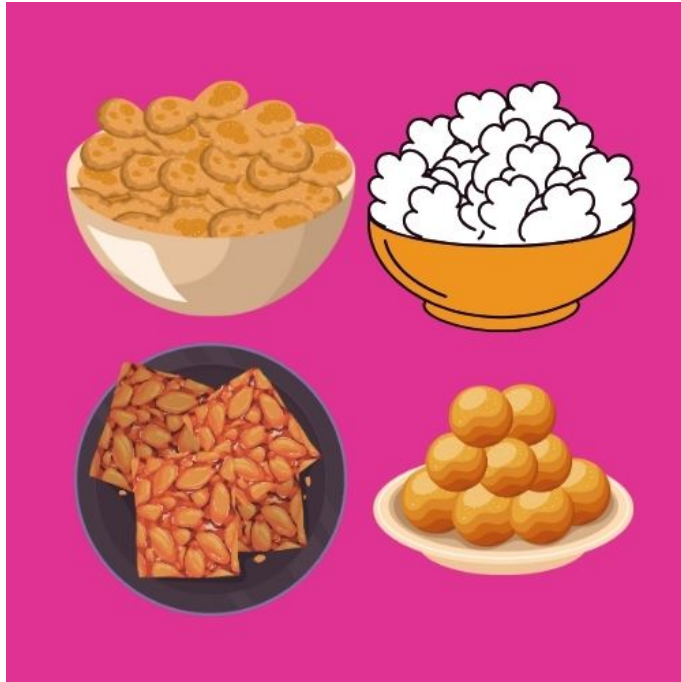

ਖੰਜਾਬ ਨੂੰ ਮੇਲਿਆਂ ਤੇ ਤਿਉਹਾਰਾਂ ਦੀ ਧਰਤੀ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਤਿਉਹਾਰ ਤੇ ਮੇਲੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਈਚਾਰਿਕ ਸਾਂਝ ਥੈਦਾ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਭਾਰਤ ਦੇ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਇਲਾਕਿਆਂ ਵਿੱਚ ਦਿਵਾਲੀ, ਦੁਸਹਿਰਾ ਤੇ ਹੋਲੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਏ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਖੰਜਾਬ ਵਿੱਚ ਦੇਸੀ ਮਹੀਨੇ ਖੋਹ ਦੀ ਆਖਰੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਯੁਮ-ਯਾਮ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਧਰਤੀ 'ਤੇ ਆਏ ਨਵੇਂ ਜੀਵ, ਖੁੱਤਰ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਸਮਾਜ ਨਾਲ ਸਾਂਝੀ ਕਰਨ ਲਈ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋਇਆ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਆਗਾਂਵਯੁ ਸੋਚ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਲੋਕ ਖੁੱਤਰ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਘੀ ਦੋਹਾਂ ਦੀ ਹੀ ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਖੰਜਾਬ ਖੇਤੀ-ਪ੍ਰਯਾਨ ਰਾਜ ਹੈ। ਜਦੋਂ ਹਲਾਂ ਨਾਲ ਖੇਤੀ ਕੀਤੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਤਾਂ ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਬੰਦਿਆਂ ਦੀ ਲੋੜ ਪੈਂਦੀ ਸੀ। ਆਮ ਲੋਕ ਇਸ ਯਾਰਨਾ ਵਿੱਚ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਰੱਖਦੇ ਸਨ ਕਿ ਖੇਤੀ-ਬਾੜੀ ਨਾਲ ਘਰ ਵਿੱਚ ਵਧੇਰੇ ਖੁਸ਼ਹਾਲੀ ਆਵੇਗੀ। ਇਸ ਲਈ ਘਰ ਵਿੱਚ ਖੁੱਤਰ ਦੀ ਆਮਦ 'ਤੇ ਖੁਸ਼ੀ ਵਜੋਂ ਲੋਹੜੀ ਮਨਾਈ ਜਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਭਾਵੇਂ ਕਿ ਅਜੇਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਇਹ ਸ਼ੀਤ ਬਦਲਦੀ ਜਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਖੁੱਤਰ ਤੇ ਘੀ ਨੂੰ ਬਰਾਬਰ ਮੰਨਿਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਖਿਆ ਹੈ ਪਰੰਤੂ ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਮੇਰੇ ਬੱਚਿਆਂ ਵੱਲੋਂ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਖੁੱਤਰ ਦੀ ਮੰਗ ਵਾਲੇ ਬੋਲ ਅੱਜ ਵੀ ਸੁਣਾਈ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਲੋਹੜੀ ਬਣੀ ਲੋਹੜੀ,
ਬੋਡਾ ਮੁੰਡਾ ਚੜ੍ਹਿਆ ਖੋੜੀ।
ਖੋੜੀ ਪਈ ਨੱਠ,
ਬੋਡੇ ਹੋਣ ਖੁੱਤਰ-ਖੋਤਰੇ ਸੱਠ।
ਖੋੜੀ ਦੇਵੇ ਵਛੇਰੇ,
ਜੁੱਗ ਜੀਵਣ ਖੁੱਤਰ ਤੇਰੇ।
ਸਾਡੀ ਝੋਲੀ ਧਾ ਦੇ ਧਾਬੀ,
ਤੇਰਾ ਖੁੱਤ ਚੜ੍ਹੇਗਾ ਹਾਬੀ।
ਧਾ ਦੇ ਆਈ ਲੋਹੜੀ,
ਜੁਗ-ਜੁਗ ਜੀਵੇ ਤੇਰੀ ਜੋੜੀ।

ਲੋਹੜੀ ਬਾਲਣ ਲਈ ਘਰ-ਘਰ ਤੋਂ ਧਾਬੀਆਂ ਮੰਗਦੇ ਬਾਲਾਂ ਦੀਆਂ ਟੋਲੀਆਂ ਹਰ ਪਰਿਵਾਰ ਨੂੰ ਵਧਣ-ਫੁੱਲਣ ਦੀਆਂ ਅਮੀਸਾਂ ਦੇਣ ਵਾਲੇ ਗੀਤ ਗਾ ਕੇ ਲੋਹੜੀ ਮੰਗਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਦਾ ਤਿਲਾਂ ਤੇ ਗੁੜ ਨਾਲ ਗੂੜ੍ਹਾ ਸੰਬੰਧ ਹੈ। ਰਿਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤਿਲ ਆਤੇ ਗੁੜ ਦੀ ਰੋੜੀ ਭਾਵ ਤਿਲ-ਰੋੜੀ ਤੋਂ ਹੌਲੀ-ਹੌਲੀ ਸਬਦ ਲੋਹੜੀ ਬਣ ਗਿਆ। ਅੱਜ-ਕੱਲ੍ਹ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਗੁੜ ਆਤੇ ਤਿਲਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਰਿਉੜੀਆਂ, ਮੂੰਗਫਲੀ, ਮੱਚੀ ਦੀਆਂ ਖਿੱਲਾਂ, ਭੁੱਗਾ, ਤਲੋਏ, ਪਤਾਮੇ, ਮਿਠਿਆਈਆਂ ਆਤੇ ਤਿਲਾਂ ਤੋਂ ਬਣਾਈਆਂ ਵੰਨ-ਸੁਵੰਨੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਵੰਡ ਕੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਯੁਗਾਣੇ ਸਮੇਂ ਤੋਂ ਹੀ ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਸੰਭਾਲਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਲੋਹੜੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਭੈਣਾਂ ਆਪਣੇ ਵੀਰ ਦੇ ਘਰ ਖੁੱਤਰ ਦੇ ਜਨਮ 'ਤੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੀ ਵੇਲ ਵਧਣ ਦੀ ਖੁਸ਼ੀ ਨੂੰ ਗੀਤਾਂ ਰਾਹੀਂ ਘੁੰਮਾ ਰਦੀਆਂ ਹਨ :

**ਵੀਰ ਘਰ ਖੁੱਤ ਜੰਮਿਆ,
ਚੰਨ ਚੜ੍ਹਿਆ ਥਾਪ ਦੇ ਵਿਹੜੇ।**

ਪਿੰਡਾਂ ਵਿੱਚ ਇਸ ਤਿਉਹਾਰ ਨੂੰ ਸਾਂਝੀ ਥਾਂ, ਪਿੰਡ ਦੀ ਸੱਥ ਵਿੱਚ ਪਾਬੀਆਂ ਤੇ ਲੱਕੜਾਂ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਥਾਲ ਕੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਹੜੀ ਵਾਲੀ ਰਾਤ ਨੂੰ ਠੰਢ ਦਾ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਰਿਵਾਰ ਦਾ ਹਰ ਜੀਵ ਇਸਤਰੀਆਂ, ਬੱਚੇ ਤੇ ਬਜ਼ੁਰਗ ਥਲਦੀ ਹੋਈ ਲੋਹੜੀ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠ ਕੇ ਨਿੱਘ ਦਾ ਆਨੰਦ ਮਾਣਦੇ ਹਨ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਥਲਦੀ ਲੋਹੜੀ ਵਿੱਚ ਤਿਲ ਪਾਉਂਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਗਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ :

**ਈਸਰ ਆਏ ਦਲਿੰਦਰ ਜਾਏ,
ਦਲਿੰਦਰ ਦੀ ਜੜ ਚੁੱਲ੍ਹੇ ਪਾਏ।**

ਯੋਗ ਦੇ ਮਹੀਨੇ ਸਰਦੀ ਵਧੇਰੇ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਘਰ-ਪਰਿਵਾਰ ਆਤੇ ਖੇਤੀ ਦਾ ਕੋਈ ਵੀ ਕੰਮ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨੋਖਰੇ ਨਹੀਂ ਚੜ੍ਹਦਾ। ਜ਼ਿਲ੍ਹਾਦਾ ਠੰਢ ਨਾਲ ਹਰ ਜੀਵ ਆਲਸੀ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਹੜੀ ਤੋਂ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਯੋਗ ਚੜ੍ਹ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਨਿੱਘੇ ਹੋਣੇ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਇਸਤਰੀਆਂ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਜੀਆਂ ਨੂੰ ਉੱਦਮੀ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਮੰਗ ਕਰਦੀਆਂ ਦਲਿੰਦਰ ਨੂੰ ਆਗਨੀ-ਭੋਟ ਕਰ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੋਹੜੀ ਦੁਆਲੇ ਬੈਠੇ ਲੋਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕੋਈ ਵਡੇਰੀ ਉਮਰ ਦਾ ਬਚੁਰਗ ਲੋਰ-ਰਬਾਵਾਂ ਦੇ ਬੀਰ- ਨਾਇਰ ਦੁੱਲਾ-ਭੱਟੀ ਦੀ ਰਬਾ ਸੁਣਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਲੋਰ-ਰਬਾਵਾਂ ਵਿੱਚ ਰਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਦੁੱਲਾ- ਭੱਟੀ ਨੇ ਲੋਹੜੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਗਰੀਬ ਧਰਿਵਾਰ ਦੀਆਂ ਧੀਆਂ ਦੇ ਵਿਆਹ ਰਵਾ ਕੇ ਸਗਨ ਵਜੋਂ ਖੱਲੇ ਵਿੱਚ ਮੱਕਰ ਧਾ ਕੇ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਡੋਲਾ ਤੋਰਿਆ ਸੀ। ਇਸ ਲਈ ਘਰਾਂ ਤੋਂ ਲੋਹੜੀ ਮੰਗਦੇ ਬੱਚੇ ਇਸ ਬੀਰ-ਨਾਇਰ ਨੂੰ ਅੱਜ ਵੀ ਖਾਦ ਰਹਦੇ ਹਨ :

ਸੁੰਦਰ-ਮੁੰਦਰੀਏ - ਹੋ,
 ਤੇਰਾ ਕੋਟ ਵਿਚਾਰਾ - ਹੋ,
 ਦੁੱਲਾ ਭੱਟੀ ਵਾਲਾ - ਹੋ,
 ਦੁੱਲੇ ਦੀ ਧੀ ਵਿਆਹੀ - ਹੋ,
 ਮੇਰੇ ਮੱਕਰ ਧਾਈ - ਹੋ

ਲੋਹੜੀ ਵਾਲੇ ਦਿਨ ਜਿੱਥੇ ਇਸਤਰੀਆਂ ਕਈ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਖਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ ਉੱਥੇ ਲੋਹੜੀ ਵਾਲੀ ਸ਼ਾਤ ਨੂੰ ਮੋਠ-ਬਾਜਰੇ ਤੇ ਦਾਲ-ਚਾਵਲਾਂ ਦੀ ਖਿਚੜੀ ਵੀ ਰਿੰਨੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਖਿਚੜੀ ਧਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਾਰੇ ਜੀਆਂ ਮਾਘ ਦੀ ਸੰਗਰਾਂਦ ਨੂੰ ਸਵੇਰੇ ਵੇਲੇ ਇਸਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਖਾਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਨੂੰ 'ਖੇਹ ਰਿੰਧੀ, ਮਾਘ ਖਾਧੀ' ਰਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਰਹਾਵਤ ਬੁਝਾਰਤ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਵੀ ਪ੍ਰਚਲਿਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਨਵ-ਜਨਮੇ ਬਾਲਾਂ ਨਾਲ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਨਵ-ਜੰਮੇ ਬਾਲ ਨੂੰ ਸੁਖੜ-ਸੁਜਾਨ ਭੈਣਾਂ, ਭੂਆਂ, ਚਾਚੀਆਂ, ਮਾਮੀਆਂ, ਮਾਮੀਆਂ, ਦਾਦੀਆਂ ਤੇ ਜਿਠਾਣੀਆਂ ਧੁਮਾਰਾਂ ਤੇ ਖਿਡੋਣੇ ਤੋਹਫੇ ਵਜੋਂ ਦਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਧਰਿਵਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਬਾਲ ਦੀ ਦਾਦੀ, ਨਾਨੀ, ਮਾਂ ਅਤੇ ਭੈਣਾਂ, ਗੁੜ ਦੀਆਂ ਭੇਲੀਆਂ ਭੰਨ ਕੇ ਰੋੜੀਆਂ ਬਣਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਇਹ ਗੁੜ ਸਗਨ ਵਜੋਂ ਗਲੀ-ਮੁਹੱਲੇ ਤੇ ਖਿੰਡ ਵਿੱਚ ਵੰਡਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਗਾਏ ਜਾਂਦੇ ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਗੀਤਾਂ ਵਿੱਚ ਭੈਣਾਂ ਵੀਰ ਦੀ ਲੰਮੀ ਉਮਰ ਲਈ ਦੁਆਵਾਂ ਕਰਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੋਹੜੀ ਦੇ ਗੁੜ ਦੀਆਂ,
 ਮਿੱਠੀਆਂ-ਮਿੱਠੀਆਂ ਰੋੜੀਆਂ।
 ਜੁਗ-ਜੁਗ ਜਿਊਣ ਮਾਏਂ,
 ਭਰਾਵਾਂ ਦੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ।

ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਵੀ ਗਲੀ-ਮੁਹੱਲੇ ਵਿੱਚ ਲੋਹੜੀ ਬਾਲ ਕੇ ਮਨਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਕੁਝ ਲੋਕ ਆਪਣੇ ਘਰਾਂ ਦੇ ਵਿਹੜਿਆਂ ਵਿੱਚ ਧਰਿਵਾਰ ਦੇ ਮਿੱਤਰਾਂ-ਸਨੇਹੀਆਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਕੇ ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਸਹਿਰਾਂ ਵਿੱਚ ਲੋਹੜੀ-ਮੇਲੇ ਵੀ ਲਗਦੇ ਹਨ। ਉੱਥੇ ਵੀ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਸੱਭਿਆਚਾਰਿਕ ਮੇਲਿਆਂ ਦਾ ਰੂਪ ਧਾਰਨ ਕਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਲੋਕ ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਸਾਰੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਲੋਹੜੀ ਬਾਲ ਕੇ, ਗੁੜ ਤੇ ਰਿਉੜੀਆਂ ਵੰਡ ਕੇ ਮਨਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਦਾਦਾ, ਨਾਨਾ, ਮਾਮੇ, ਮਾਮੜ, ਫੁੱਫੜ, ਚਾਚੇ, ਤਾਏ ਸਭ ਇਸਤਰੀਆਂ ਤੇ ਬੱਚੇ ਧਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਨੇਹੀਆਂ ਨਾਲ ਰਲ-ਮਿਲ ਕੇ ਲੋਹੜੀ ਦੀਆਂ ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਮਾਂਝੀਆਂ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਬਲਦੀ ਹੋਈ ਲੋਹੜੀ ਦੁਆਲੇ ਗਿੱਧਾ ਤੇ ਭੰਗੜਾ ਧਾਇਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਮੌਕੇ ਨਵੀਆਂ ਵਿਆਹੀਆਂ ਜੋੜੀਆਂ ਲੋਹੜੀ ਵਿੱਚ ਤਿਲ ਧਾ ਕੇ ਅਮੀਸਾਂ ਲੈਂਦੀਆਂ ਹਨ।

ਲੋਹੜੀ ਦਾ ਤਿਉਹਾਰ ਦਿਨੋ-ਦਿਨ ਹਰਮਨ-ਯਿਯਾਰਾ ਹੁੰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਲਈ ਯੱਜ-ਰੱਲੂ ਗੁਆਂਢੀ ਰਾਜਾਂ, ਹਰਿਆਣਾ, ਰਾਜਸਥਾਨ ਅਤੇ ਦੇਸ਼ਾਂ-ਵਿਦੇਸ਼ਾਂ ਵਿੱਚ, ਜਿੱਥੇ ਰਿਯੋਰੇ ਵੀ ਖੰਜਾਬੀ ਵੱਸਦੇ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਵੱਲੋਂ ਇਹ ਤਿਉਹਾਰ ਚਾਵਾਂ ਨਾਲ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣ ਲੱਗ ਪਿਆ ਹੈ। ਖੁਸ਼ੀ ਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਵੀ ਹੈ ਕਿ ਬਦਲ ਰਹੇ ਸਮਾਜ ਵਿੱਚ ਖੁੱਤਰਾਂ ਦੇ ਨਾਲ-ਨਾਲ ਯੀਯਾਂ ਦੀ ਲੋਹੜੀ ਵੀ ਮਨਾਈ ਜਾਣੀ ਸ਼ੁਰੂ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਉਹ ਦਿਨ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਜਦੋਂ 'ਲੋਹੜੀ' ਯੀਯਾਂ ਤੇ ਖੁੱਤਰਾਂ ਦਾ ਸਾਂਝਾ ਤਿਉਹਾਰ ਬਣ ਜਾਵੇਗਾ।